

แพนด้ายักษ์

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ : *Ailuropoda melanoleuca*

ชื่อวงศ์ : Giant Panda

ชื่อไทย : หมิแพนด้า

อาณาจักร: Animalia

ไฟลัม: Chordata

ชั้น: Mammalia

อันดับ: Carnivora

วงศ์: Ursidae

สกุล: *Ailuropoda*

สปีชีส์: *A. melanoleuca*

แพนด้ายักษ์ (อังกฤษ: Giant panda; ชื่อวิทยาศาสตร์: *Ailuropoda melanoleuca*) หรือที่นิยมเรียกว่าแพนด้า (อังกฤษ: Panda) เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งปัจจุบันจัดอยู่ในวงศ์หมี (Ursidae) ถิ่นอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน [๑] อาหารโปรดของแพนด้ายักษ์คือไผ่ นอกนั้นจะเป็นหญ้าชนิดอื่น ๆ ลักษณะเฉพาะของแพนด้ายักษ์คือมีขนสีดำรอบดวงตา, ใบหู, ป่า และขาทั้งสี่ข้าง ส่วนอื่นประกอบด้วยขนสีขาว

ลักษณะทั่วไป

ถึงแม้จะจัดอยู่ในวงศ์ของหมี แต่พฤติกรรมของมันแตกต่างจากหมีโดยสิ้นเชิง แพนด้าเป็นสัตว์กินพืชเป็นอาหาร โดยร้อยละ ๙๙ ของอาหารที่มันกินคือไผ่ แต่บางทีอาจพบว่ามันก็กินไข่ ปลา และแมลงบางชนิดในไผ่ไผ่ที่มันกิน นี่เป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญ จัดได้ว่าแพนด้ายักษ์เป็นหมีที่แตกต่างไปจากหมีชนิดอื่น ๆ ที่กินเนื้อเป็นอาหารหลัก แม้ว่าไผ่จะเป็นพืชที่ให้พลังงานกิโลแคลอรีต่ำมาก ทำให้แพนด้ายักษ์ใช้เวลากินไผ่ยาวนานถึงวันละ ๑๖ ชั่วโมง ในปริมาณไม่ต่ำกว่า ๑๘ กิโลกรัม และขับถ่ายมากถึงวันละ ๔๐ ครั้ง และทำให้ในช่วงฤดูหนาวแพนด้ายักษ์จะไม่จำศีลในถ้ำเหมือนกับหมีชนิดอื่น เนื่องจากไผ่ให้พลังงานสะสมไม่เพียงพอ และจากการที่มีพฤติกรรมกินไผ่เป็นอาหารเพียงอย่างเดียว นั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้แพนด้ายักษ์เป็นสัตว์ที่แพร่ขยายพันธุ์ได้ยากด้วย โดยในรอบปี แพนด้ายักษ์ตัวเมียจะมีการติดสัดเพียง ๑-๒ วันเท่านั้น และออกลูกรวมถึงเลี้ยงลูกให้รอดจนเติบโตในธรรมชาติได้ยากมาก หากแพนด้ายักษ์แพร่ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว จะทำให้ไผ่พืชอาหารหลักหมดไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน [๒] และถึงแม้แพนด้ายักษ์จะกินไผ่เป็นอาหารหลัก คิดเป็นร้อยละ ๙๙ ของอาหารทั้งหมดก็ตาม แต่ภายในตัวของแพนด้ายักษ์กลับไม่มีจุลินทรีย์ในการช่วยย่อยไผ่ แต่กลับมีเชื้อสำหรับใช้กัดและเอนไซม์ในการย่อยเนื้อแทน[๓] โดยลูกแพนด้ายักษ์ที่เพิ่งเกิด ตาจะยังไม่ลืมและไม่มีขน และมีน้ำหนักน้อยกว่า

แพนด้ายักษ์ตัวเต็มวัยถึง ๔๐๐ เท่า แต่ทว่ากลับมีอัตราการเจริญเติบโตที่เร็วมากที่สุดชนิดหนึ่งในบรรดาสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม โดยสามารถเพิ่มน้ำหนักตัวจากแค่ ๘๙ กิโลกรัม เป็น ๑.๘ กิโลกรัม ได้ภายในเวลาเพียงเดือนเดียว

หลายสิบปีที่ผ่านมา การจัดจำแนกสายพันธุ์ที่แน่นอนของแพนด้ายักษ์คงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ แพนด้ายักษ์และแพนด้าแดงซึ่งเป็นญาติสายพันธุ์ห่าง ๆ กัน และยังมีลักษณะพิเศษที่เหมือนทั้งหมีและแรคคูน อย่างไรก็ตาม การทดลองทางพันธุกรรมบ่งบอกว่าแพนด้ายักษ์เป็นหนึ่งในชนิดของหมี (วงศ์ Ursidae) หมีที่ชนิดใกล้เคียงที่สุดของแพนด้าคือหมีแว่นที่พบในทวีปอเมริกาใต้ (ข้อขัดแย้งที่ยังคงเป็นที่สงสัยอยู่คือแพนด้าแดงนั้นอยู่ในวงศ์ใด เป็นที่ถกเถียงว่าอาจจะอยู่ในวงศ์หมี (Ursidae), วงศ์แรคคูน, วงศ์โพรไซโอนิดี (Procyonidae), หรืออยู่ในวงศ์เฉพาะของมันเอง วงศ์ไอเลอริดี (Ailuridae)) โดยซากดึกดำบรรพ์ที่ค้นพบจากในถ้ำของประเทศจีนพบว่าแพนด้ายักษ์ถือกำเนิดมาแล้วบนโลกอย่างน้อย ๒ ล้านปี แต่การที่ได้วิวัฒนาการตัวเองแยกออกมาจากหมีทั่วไปนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด

แพนด้ายักษ์เป็นสัตว์สี่เท้าที่ถูกคุกคามหรืออยู่ในอันตรายต่อการสูญพันธุ์ ทั้งนี้มาจากการสูญเสียถิ่นที่อยู่จากการบุกรุกของมนุษย์ อัตราการเกิดต่ำทั้งในป่าและในกรงเลี้ยง เชื่อว่ามีแพนด้ายักษ์เพียง ๑,๖๐๐ ตัวอาศัยอยู่รอดในป่า

แพนด้ายักษ์มีอุ้งตีนที่ผิดจากธรรมดา คือมีนิ้วหัวแม่มือและนิ้วอีก ๕ นิ้ว นิ้วหัวแม่มือที่จริงแล้วมาจากการปรับปรุงรูปแบบของกระดูกข้อต่อ ใช้ประโยชน์สำหรับหยิบจับไผ่ สตีเฟน เจย์ กาวลด์ ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ โดยมีชื่อเรื่องว่า The Panda's Thumb หรือ นิ้วหัวแม่มือของแพนด้า หางของแพนด้ายักษ์นั้นสั้นมาก โดยมีความยาวประมาณ ๑๕ เซนติเมตร รวมถึงมีกรามที่แบนราบเหมาะสำหรับการเคี้ยวไผ่อีกด้วย

การค้นพบ

แพนด้ายักษ์ เป็นที่รู้จักในตะวันตกเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. ๑๘๖๙ โดยมีชนนารีชาวฝรั่งเศส อาร์มันด์ เดวิด ผู้ซึ่งได้รับหนังสือของแพนด้ามาจากนายพรานเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๖๙ ส่วนชาวตะวันตกคนแรกที่เป็นที่รู้จักว่าเห็นแพนด้ายักษ์ที่ยังมีชีวิตคือนักสัตววิทยาเยอรมัน ฮิวโก เวย์โกลด์ เขาซื้อลูกของมันมาในปี ค.ศ. ๑๙๑๖ เคอร์มิท และ อีโอดอร์ รุสเวลท์ จูเนียร์ ได้เป็นชาวต่างชาติแรก ที่ยิงแพนด้าในการเดินทางศึกษาที่ประเทศจีน เพื่อนำไปสตัฟฟ์และใช้ในการศึกษาที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ ฟิลด์ ในช่วงคริสต์ทศวรรษ ๑๙๒๐ ในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ รุธ ฮาร์เคนส เป็นชาวตะวันตกคนแรก ที่นำเข้าแพนด้ายักษ์ที่มีชีวิตมายังสหรัฐอเมริกา เป็นลูกแพนด้าชื่อซู-ลิน โดยนำมาเลี้ยงที่สวนสัตว์บรูคฟิลด์ในชิคาโก

ถิ่นอาศัย, อาหาร

แพนด้ายักษ์กระจายพันธุ์ในแนวเทือกเขาทางตอนกลางของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในมณฑลเสฉวน, ชานซี และกานซู ในอดีตแพนด้ายักษ์เคยกระจายพันธุ์ลงมาถึงบริเวณที่ราบต่ำ แต่เพราะการตัดไม้ทำลายป่า, การขยายพื้นที่เกษตรกรรม และการพัฒนาพื้นที่ ทำให้ปัจจุบันแพนด้ายักษ์ถูกจำกัดการกระจายพันธุ์ให้เหลือเฉพาะในเทือกเขาเท่านั้น แพนด้ายักษ์อาศัยอยู่ในป่าสนและป่าไม้ใบกว้าง (broadleaf) ที่มีต้นไผ่อยู่หนาแน่นที่ระดับความสูง ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ฟุต บริเวณนี้มีฝนตกหนัก และหมอกหนาปกคลุมตลอดปี สำหรับประเทศไทยได้มีการค้นพบฟอสซิลของแพนด้าที่จังหวัดลำปาง

อาหารส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ ๙๙) ของแพนด้ายักษ์ที่อาศัยในป่าธรรมชาติคือไผ่ นอกนั้นก็จะเป็นหญ้าชนิดอื่นๆ อาจพบว่ามันกินสัตว์เล็ก เช่น สัตว์ฟันแทะขนาดเล็กหรือลูกของกวางมัสก์ (Musk Deer) บ้างเป็นครั้งคราว ส่วนอาหารของแพนด้ายักษ์ในสวนสัตว์ได้แก่ ไผ่, อ้อย, ธัญพืช, บิสกิตชนิดพิเศษที่มีเส้นใยสูง, ผลไม้และผัก เช่น แครอท, แอปเปิ้ล และมะเขือเทศ

พฤติกรรม, การสืบพันธุ์

โดยปกติแพนด้ายักษ์ที่โตเต็มวัยแล้วจะอยู่เพียงลำพัง แต่ก็มี การติดต่อกับแพนด้ายักษ์ตัวอื่น บ้างเป็นช่วงๆ โดยใช้การสื่อสารด้วยสารเคมีจากต่อมกลิ่น, เสียงร้อง และการพบปะกันบ้างเป็นครั้งคราว แพนด้ายักษ์ในป่าธรรมชาติใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการหาอาหาร, กินอาหาร และการพักผ่อน มันไม่จำศีล (hibernation) เหมือนชนิดอื่นๆ ในป่าเขตอบอุ่น ในอดีตนักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าแพนด้ายักษ์ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ อยู่ตามลำพัง มีการพบปะของตัวเมียและตัวผู้เฉพาะช่วงฤดูผสมพันธุ์เท่านั้น แต่จากการศึกษาในปัจจุบันค้นพบ บางสิ่งที่แตกต่างออกไปคือพบว่า แพนด้ายักษ์จะอาศัยเป็นกลุ่มเล็กๆ ในอาณาเขตกว้างใหญ่ และบางครั้งจะมี การพบปะกันบ้างนอกฤดูผสมพันธุ์ ยังคงมีการศึกษาอยู่ต่อไปเกี่ยวกับความลับในการดำรงชีวิตของสัตว์ที่ยาก จะเข้าใจชนิดนี้ การค้นพบใหม่ ๆ จะช่วยให้นักวิทยาศาสตร์สามารถอนุรักษ์แพนด้ายักษ์ไว้ไม่ให้สูญพันธุ์ สำหรับเรื่องอายุขัยมีรายงานว่าแพนด้ายักษ์ในกรงเลี้ยงมีอายุประมาณ ๓๕ ปี และพบว่า “ซิงซิง” (Hsing-Hsing) แพนด้ายักษ์ที่อาศัยในสวนสัตว์แห่งชาติตายเมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๙ ขณะมีอายุได้ ๒๘ ปี นักวิทยาศาสตร์ไม่ ทราบข้อมูลแน่นอนเกี่ยวกับอายุขัยของแพนด้ายักษ์ที่อาศัยในป่าธรรมชาติ ทราบแต่เพียงว่าสั้นกว่าอายุขัยของ แพนด้ายักษ์ในกรงเลี้ยง

แพนด้ายักษ์มีฤดูผสมพันธุ์ในช่วงฤดูใบไม้ผลิเท่านั้น เป็นช่วงเวลาสั้นๆ เพียง ๒-๓ วัน ที่ตัวเมียมีความ ต้องการจะผสมพันธุ์และสามารถตั้งท้องได้ ในช่วงเวลานั้นจะมีการสื่อสารโดยใช้เสียงร้องและกลิ่นเพื่อดึงดูดให้ ตัวเมียและตัวผู้มาพบและผสมพันธุ์กัน แพนด้ายักษ์จะโตเต็มวัยพร้อมจะผสมพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุ ๔-๘ ปี ตัวเมีย จะตั้งท้องประมาณ ๙๕-๑๖๐ วัน อาจจะถูกลูกได้ครั้งละ ๒ ตัว แต่โดยปกติจะมีเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่รอดชีวิต ลูกแพนด้ายักษ์จะอยู่กับแม่ไปจนกระทั่งอายุประมาณ ๑.๕ - ๓ ปี แล้วจึงแยกตัวออกไป ซึ่งหมายความว่า โอกาสที่แพนด้ายักษ์ตัวเมียจะสามารถมีลูกได้ก็คือทุก ๒-๓ ปี ดังนั้นตลอดชีวิตของมันก็อาจประสบความสำเร็จ ในการตกลูกได้เพียง ๕-๘ ตัว

สถานะ

ในอดีตเชื่อว่าแพนด้ายักษ์พบกระจัดกระจายทั่วไปตั้งแต่ภาคใต้และตะวันออกของจีนจนไปถึงตอน เหนือของพม่าและเวียดนาม แต่ปัจจุบันแพนด้ายักษ์เป็นหนึ่งในสัตว์สายพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์มากที่สุดชนิดหนึ่ง ของโลก โดยปัจจุบันพบเพียงแค่พื้นที่แคบ ๆ บนป่าสนเขาของมณฑลเสฉวน ทางตอนใต้ของจีนเท่านั้น ตาม รายงานล่าสุด มีแพนด้าที่เลี้ยงในกรงเลี้ยง ๒๓๙ ตัวอยู่ในจีน และอีก ๒๗ ตัวอยู่ในต่างประเทศ มีการ คาดการณ์ไว้ว่ามีแพนด้ายักษ์ประมาณ ๑,๕๙๐ ตัวอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาในปี ค.ศ. ๒๐๐๖ ผ่านการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ สามารถประมาณการได้ว่าอาจจะมีแพนด้ายักษ์เป็นจำนวนถึง ๒,๐๐๐- ๓,๐๐๐ ตัวอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนแพนด้าตามธรรมชาติเพิ่มจำนวนขึ้น สหภาพ นานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN) เชื่อว่าข้อมูลดังกล่าวยังไม่มี ความแน่นอน พอที่จะย้ายชื่อแพนด้ายักษ์ออกจากบัญชีรายชื่อสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์

โดยแพนด้ายักษ์ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองจนกระทั่งถึงคริสต์ทศวรรษ ๑๙๖๐ โดยปัจจุบันกฎหมายของ จีนระบุไว้ว่าหากผู้ใดฆ่าแพนด้ายักษ์มีโทษจำคุก ๒๐ ปี [๓] และตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ ๑๙๗๐ ทางจีนได้เพิ่ม ปริมาณเขตอนุรักษ์แพนด้ายักษ์เพิ่มขึ้นจาก ๑๒ แห่ง เป็น ๖๗ แห่งในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นสัตว์ชนิดที่มีการ คุ้มครองมากที่สุดในโลก อีกทั้งปัจจุบันยังได้มีโครงการเพาะขยายพันธุ์แพนด้ายักษ์ในที่เลี้ยง เพื่อนำไปปล่อย กลับคืนสู่ธรรมชาติอีกด้วย ซึ่งก็ได้ผลสำเร็จบ้างแล้วในขั้นต้น โดยมีการติดปลอกคอดาวเทียมเพื่อมีการติดตาม ความเป็นอยู่ในธรรมชาติ

แพนด้ายักษ์ถือเป็นสัญลักษณ์ทางการทูตอย่างหนึ่งของจีน จะเห็นได้ว่าจีนส่งหมีแพนด้าไปยังสวนสัตว์ สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น ในช่วงคริสต์ทศวรรษ ๑๙๗๐ โดยการให้ยืม ซึ่งเป็นเครื่องหมายการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมระหว่างจีนและชาติตะวันตก การปฏิบัติเป็นธรรมเนียมเช่นนี้ทำให้มีคนเรียกแพนด้าว่า "ทูต สันถัมภ์"

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๔ ไม่มีการใช้หมี่แพนด้าในฐานะทูตสันถวไมตรีอีกต่อไป แต่จีนมีการเสนอที่จะส่งแพนด้ายักษ์ไปยังชาติอื่นโดยให้ยืมเป็นเวลา ๑๐ ปี โดยต้องจ่ายค่าธรรมเนียมพื้นฐานปีละ ๑,๐๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ และมีข้อกำหนดว่าลูกของแพนด้ายักษ์ใด ๆ ที่เกิดระหว่างการยืมนั้น ถือเป็นทรัพย์สินของสาธารณรัฐประชาชนจีน

เอกสารอ้างอิงจากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี/ www.dooasia.com เรียบเรียงข้อมูลโดย นางมุกตารัศมี พัทธษุเจริญ